

ГОДИШЕН ОТЧЕТ
ЗА 2024 г.
НА ИНСТИТУТА ЗА БАЛКАНИСТИКА
С ЦЕНТЪР ПО ТРАКОЛОГИЯ
„ПРОФ. АЛЕКСАНДЪР ФОЛ“

София, 2025 г.

Отчетът е приет от Общото събрание на учените в Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ на 21 януари 2025 г., Протокол № 1.

СЪДЪРЖАНИЕ

1. Проблематика на звеното	3
1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното.....	4
1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030	6
1.3. Ползи и ефекти за обществото от извършената дейност	7
1.4. Взаимоотношения с други институции	13
1.5. Общонационални и оперативни действия, обслужващи държавата	14
2. Резултати от научноизследователската дейност през 2024 г.	15
2.1. Най-значимо научно постижение	21
2.2. Най-значимо научно-приложно постижение	23
3. Международно научно сътрудничество на звеното	25
4. Участие на звеното в подготовката на специалисти	27
5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност	29
6. Стопанска дейност на звеното	30
7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното за 2024 г.	31
8. Издателска и информационна дейност на звеното	32
9. Информация за Научния съвет на звеното	35
10. Копие от Правилника за работа на звеното.....	36

Отличие на Института за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ – БАН по повод 60-годишнината от създаването на Института за балканистика

На 21 юни 2024 г. председателят на БАН акад. Юлиан Ревалски връчи на директора на ИБЦТ–БАН проф. д-р Румяна Ил. Прешленова златен почетен плакет за съществения принос на института във фундаменталните и научно-приложните изследвания. Проф. Румяна Прешленова представи най-значимите постижения на Института през последните десет години, заради които той получи високото отличие. Отличието беше присъдено по време на тържественото честване на 60-годишнината от създаването на Института за балканистика. Той е учреден с решение на Министерския съвет от 15 януари 1964 г. под егидата на ЮНЕСКО като научно-изследователски и образователен център за езиците, историята, културата и съвременното развитие на Балканите. През 2010 г. към него се присъединява Центърът по тракология „Проф. Александър Фол“. Приветствия бяха поднесени от името на Министъра на образованието и науката, от научния секретар на направление „Културно-историческо наследство и национална идентичност“, от председателя на Държавна агенция „Архиви“, ректора и декана на Историческия факултет на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, ректора на Югозападния университет „Неофит Рилски“, Българския национален комитет на Международния съвет на музеите (ИКОМ), директорите на Института за литература, Института за етнология и фолклористика с етнографски музей и Института за изследване на изкуствата при БАН, директора на Регионалния исторически музей в Силистра и др. Поздравителни адреси изпратиха Министърът на културата, директорите на Държавния културен институт към Министъра на външните работи на Р България и на Дипломатическия институт, ректорът на Университета по библиотекознание и информационни технологии, директорите на Националния археологически институт с музей, Института за български език „Проф. Любомир Андрейчин“, Института за ядрени изследвания и ядрена енергетика при БАН, директорите на Регионалния исторически музей в Монтана, на Регионалния етнографски музей на открито „Етър“ и др.

1. ПРОБЛЕМАТИКА НА ЗВЕНТО

Институтът за балканистика с Център по тракология „Проф. Александър Фол“ е единственото звено в Българската академия на науките, което има експертни научни

познания за обществените, културните, политическите и религиозните процеси на територията на Югоизточна Европа (Балканския полуостров), развивали се в период от над три хилядолетия.

1.1. Преглед на изпълнението на целите (стратегически и оперативни) на звеното, оценка и анализ на постигнатите резултати и на перспективите на звеното в съответствие с неговата мисия и приоритети, съобразени с утвърдените научни тематики

През 2024 г. ИБЦТ-БАН отново утвърди водещото си място в балканистичните проучвания в страната и в Югоизточна Европа.

Стратегическите и оперативни цели на ИБЦТ-БАН са свързани с проучването на общественото, културното, политическото и икономическото развитие на балканските народи и държави. Изследователската дейност на учените от ИБЦТ-БАН се основава на прилагането на иновационни подходи и методологии, чрез които се интерпретират промените в различни сфери на балканските общества, като особено внимание се отделя на процесите, които подпомагат или възпрепятстват интеграцията на региона в общоевропейското развитие. Познаването на динамично променящите се във времето политически, социални и икономически структури на балканските държави, съпоставено със световните и европейските тенденции, служи като основен коректив за изработването на актуални анализи, свързани с оперативното, експертното и информационното обслужване на българската държава и общество. Изследванията на учените от ИБЦТ-БАН се простират в широк хронологически диапазон и обхващат богатата проблематика от научните области на тракологията, византистиката, медиевистиката, османистиката, новата и най-новата история на балканските страни, както и такива в сферата на европеистиката, културологията, антропологията и политологията.

Водещите цели на звеното за 2024 г. бяха:

1. Привличане на млади учени, докторанти и утвърдени специалисти. Осигуряване на висока квалификация, ефективно кариерно развитие и повишаване на жизнения стандарт и на социалния статус на учените и специалистите от ИБЦТ-БАН;

2. Утвърждаване на международните позиции на учените от ИБЦТ-БАН по количество и качество на международно видимата научна продукция;
3. Разширяване на международното научно сътрудничество;
4. Устойчиво финансиране на научноизследователската дейност;
5. Повишаване видимостта на работата на ИБЦТ-БАН в обществото.

1. След спечелването на конкурс за обучение в ИБЦТ-БАН през 2024 г. бяха зачислени петима нови докторанти. Трима докторанти бяха отчислени с право на защита. Двама докторанти успешно защитиха дисертационните си трудове. Един учен спечели конкурс за главен асистент, а двама души спечелиха конкурси за доцент. Благодарение на програми, финансирани от МОН, през 2024 г. бяха обучавани двама специализанти (по Програма „Петър Берон и НИЕ“), трима млади учени и двама постдокторанти в Националната програма „Млади учени и постдокторанти – 2“, а без финансиране беше проведена специализация на един млад учен.

Основните заплати на учените в БАН и в частност в ИБЦТ бяха увеличени чувствително в резултат на усилията на ръководството на БАН и стриктното изпълнение на научните и професионални критерии.

2. През 2024 г. броят на публикациите на учените от звеното, реферирани в Web of Science, Scopus и ERIH+, е 45, а приетите за публикуване и реферирани в същите авторитетни бази данни материали са 9. Голяма част от тях са публикувани на чужди езици в престижни международни издания. Броят на забелязаните цитирания в Web of Science и Scopus за 2024 г. е 117 на общо 85 публикации на учени от ИБЦТ.

Общият брой на излезлите от печат публикации на звеното през 2024 г. е 207.

3. През годината продължи международното сътрудничество на ИБЦТ-БАН с многобройни научни институции и университети. 42 учени от звеното са участвали в 60 международни конференции, като са изнесли 96 доклада. Активни бяха общо 9 споразумения за международно сътрудничество, като през 2024 г. бе сключено едно ново

споразумение за сътрудничество по образователна програма с Graduate School of Foreign Studies at Osaka University, Япония.

44 учени от чужбина (от Австрия, Великобритания, Гърция, Италия, Катар, Кения, Китай, Румъния, Сърбия, Турция, Франция, Хърватия и Швеция) са гостували през 2024 г. в ИБЦТ-БАН. Звеното е участвало в девет международни проекта.

4. През 2024 г. учените от ИБЦТ-БАН са работили общо по 38 национални, бюджетни и международни проекти, като в 33 от тях ИБЦТ-БАН е водеща организация. Приключена е работата по 10 проекта и са били одобрени единадесет нови проекта. През изминалата година учени от звеното са участвали в 8 научни мрежи, като 5 от тях са международни. Личните участия на хора от звеното във външни проекти са общо 41.

5. През изминалата година учени от ИБЦТ-БАН са осъществили 17 представяния на изложби в страната и чужбина, като 12 от тях са в изпълнение на Национална научна програма „Развитие на българистиката в чужбина“.

Проведени бяха редица курсове, семинари, дискуссионни клубове и публични лекции. Учени от ИБЦТ-БАН участваха в общо 115 телевизионни и радио предавания, подкасти, публикации във вестници и списания.

Бяха издадени 7 монографии и 11 сборника. Бяха проведени 15 конференции, семинари и кръгли маси, на които ИБЦТ-БАН беше организатор или съорганизатор.

1.2. Изпълнение на Националната стратегия за развитие на научните изследвания в Република България 2017–2030 г.

Дейността на ИБЦТ-БАН отговаря на основната цел на Националната стратегия за развитие на научните изследвания 2017–2030 г. (НСРНИ) България да се превърне в привлекателен център за авангардни научни изследвания, в страната да се задържат млади и водещи учени и да се издигнат позициите ѝ в областта на науката.

В изпълнение на приоритетите на Националната стратегия за развитие на научните изследвания през 2024 г. се затвърди международната позиция на учените от ИБЦТ-БАН чрез повишаване количеството и качеството на международно видимата продукция.

Продължава стабилното повишаване на броя научни материали, които се публикуват в реферираните бази данни Web of Science, Scopus и ERIH+ (увеличението през 2024 г. е с 1/3 спрямо предходната година), а също и международната видимост на продукцията на учените от звеното (увеличението на броя на цитатите на техни материали в Web of Science, Scopus и ERIH+ е с почти 1/3 спрямо 2023 г.).

1.3. Ползи и ефекти за обществото от извършените дейности

През 2024 г. ИБЦТ–БАН запази водещите си позиции в балканистичните изследвания в страната и региона.

ИБЦТ–БАН постигна добри резултати по отношение на своята ефективност и видимост на извършените дейности. През 2024 г. учените от ИБЦТ–БАН изнесоха 34 публични лекции в България и в чужбина и участваха в многобройни обществени изяви.

Учени от звеното организираха 17 представяния на изложби в чужбина и страната:

1. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Посолството на Република България във Варшава, от 22.11.2023 г. (продължава и през 2025 г.)
2. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Българския културен институт в Лондон, Великобритания в периода от 03.03.2024 до 31.03.2024 г.
3. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Лагос, Нигерия, 28.05.2024 – 29.05.2024 г.
4. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Иле-Ифе, Нигерия, 31.05.2024 – 01.06.2024 г.
5. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в рамките на XIII Международен франкофонски фестивал „Солей“, Созопол, 03.06.2024 – 30.09.2024 г.

6. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Стокхолм, Швеция, в периода 19.08.2024 – 31.12.2024 г.
7. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Пори, Финландия, 02.09.2024 – 30.09.2024 г.
8. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Централата на ОИСР в Париж, Франция, 23.09.2024 – 30.09.2024 г.
9. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в рамките на XIX Среща на върха на Международната организация на франкофонията в Париж, Франция, 02.10.2024 – 06.10.2024 г.
10. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Нормарку, Финландия, 15.11.2024 – 29.11.2024 г.
11. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Бразавил, Република Конго, 29.11.2024 – 30.11.2024 г.
12. Представяне на постерната изложба „Древните съкровища на България“ в Мексико, 03.12.2024 – 31.03.2025 г.
13. Представяне на постерната изложба „Египетските култове край Черно море“ в София, Античен комплекс Сердика от 09.07.2024 до 15.08.2024 г.
14. Представяне на фотоизложбата „Сърцето на България. Шедьоври от Рилската света обител“ в Сегед, Унгария от 09.10.2024 до 31.12.2024 г.
15. Представяне на изложбата „Хървати и българи през вековете. Културна дипломация и междуакадемично сътрудничество/ Hrvati i Bugari kroz stoljeća. Kulturna diplomacija i međua akademska suradnja“ в БАН-Администрация от 25.06.2024 до 05.07.2024 г.
16. Представяне на изложбата „Хървати и българи през вековете. Културна дипломация и междуакадемично сътрудничество/ Hrvati i Bugari kroz stoljeća. Kulturna diplomacija i međua akademska suradnja“ в периода от 19.07.2024 до 05.09.2024 г. в Министерство на външните работи на Република България.

17. Представяне на изложбата „50 години от началото на редовни ежегодни подводни археологически проучвания в България. Тракия Понтика в Енциклопедия Древна Тракия и траките“ в Созопол от 12.09.2024 до 31.10.2024 г.

Успешно се организираха и проведоха редица курсове, семинари и дискуссионни клубове. Между тях бяха следните събития:

Кръгла маса „Древна Тракия и Изтокът“ в памет на гл. ас. д-р Мирослав Издимирски. На кръглата маса бяха представени изследвания в областта на политическата, културната, демографската история в избраните исторически региони в широк хронологичен спектър. Събитието се проведе на 22 февруари 2024 г. в сградата на ИБЦТ–БАН.

На 15 март 2024 г се проведе първата публична дискусия на проекта „Исторически хамелеони“, която бе посветена на обсъждането на понятието “робство”.

На 26 март 2024 г. в ИБЦТ–БАН беше прожектиран документалният филм „Директна цел – България“ (2023, реж. Радослав Илиев). Филмът проследява въздушната борба за защита на суверенитета на българското небе и земя в периода от 1912 г. до 1945 г. с акцент върху англо-американските бомбардировки през Втората световна война. Събитието е част от семинара „Документалното кино и историята: Парадокси на едно неизбежно сътрудничество“, който се реализира в рамките на проекта „Разговори за литературата и полуострова“ с ръководител доц. Людмила Миндова.

На 5 април 2024 г. в сградата на ИБЦТ-БАН се проведе разговор с румънската писателка Андрия Расучану и д-р Лора Ненковска на тема „Литература и памет“.

На 21 май 2024 г. в ИБЦТ-БАН се проведе научна среща на тема „Християнство и поезия. Разговор с Калин Михайлов, Тони Николов и Румен Стоянов“. Във фокус бяха книгите „Несвоевременно християнство. Как да чуем Библията“ от сър Майкъл Едуардс (прев. Тони Николов. София, 2023), поетическите книги „Две години – два дена“ (2023) и „Фотограф на облаци“ (2022) на Калин Михайлов и „Злак“ (2012) и „Зрак“ (2015) на Румен Стоянов.

На 19 юни 2024 г. в сградата на ИБЦТ–БАН се проведе втората публична дискусия на проекта „Исторически хамелеони“, на която бе представено понятието “патронатни

отношения”. Събитието се организира в рамките на проекта на ИБЦТ–БАН „Исторически хамелеони“, част от е-инфраструктурата за българско езиково и културно наследство CLaDA.BG.

На 7 август 2024 г. се навършиха 100 години от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова – византолог, един от доайените в Института за балканистика и създател на кадри в областта на медиевистиката. По повод на значимия юбилей екип от Националния исторически музей с куратор гл. ас. д-р Мариела Инкова представи изложбата „...да не се заличава това, което е заслуга на миналото... 100 години от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова“. Експозицията беше експонирана на място в НИМ и виртуално.

На 30 септември 2024 г. се проведе публична дискусия на проекта „Исторически хамелеони“, на която бе представено понятието “социални маргинали” в рамките на проекта на ИБЦТ–БАН „Исторически хамелеони“, част от е-инфраструктурата за българско езиково и културно наследство CLaDA.BG.

На 2 октомври 2024 г. в сградата на ИБЦТ-БАН се проведе кръгла маса на тема „Владетелският институт на средновековните Балкани“. Научният форум се организира от секция „Средновековни Балкани“ в чест на 100-годишнината от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова.

На 1 ноември 2024 г. като част от дейностите на ИБЦТ–БАН по проект „Непознатите Балкани“, реализиран в рамките на Центъра за върхови постижения „Наследство БГ“ и със специалната подкрепа на галерия „Финес“, екипът на проекта постави началото на нова инициатива „За историческия роман“. Целта е да се проведе серия от дискусии, които да насочат вниманието на публиката към историческия роман и неговото влияние върху съвременното общество. Първата книга, която бе разгледана, беше „Мистерии в Хераклея Синтика“ на Ирина Вагалинска.

На 21 ноември 2024 г. в сградата на ИБЦТ–БАН се проведе кръгла маса на тема „Мир и война по Долния Дунав през Средновековието“. Научният форум се организира от секция „Средновековни Балкани“ в чест на 100-годишнината от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова.

Дискусионният клуб „Непознатите Балкани“, който бе създаден през 2023 г. от учени на звеното, продължи дейността си с провеждането на втора кръгла маса, която този път бе посветена на темата „Примамливият радикализъм в Югоизточна Европа“. Събитието се реализира в изпълнение на дейност „Непознатите Балкани“ на ИБЦТ-БАН в рамките на проекта Създаване и развитие на център за върхови постижения „Наследство БГ“ на 28 и 29 ноември 2024 г. в Семинарната зала на ИБЦТ-БАН.

Сред публичните дейности на учени от ИБЦТ-БАН трябва да се отбележи и серийният подкаст „Да поговорим за Балканите“, от който през изминалата година бяха излъчени общо 8 епизода. Подкастът е част от проекта „Социализиране на културното наследство на Балканите“ с ръководител проф. д-р Румяна Прешленова, като в ролята на водещи влязоха учените от ИБЦТ-БАН д-р Александра Миланова, д-р Самуил Камбуров, д-р Васил Караджов, д-р Стела Стефанова. В рамките на подкаста през годината бяха проведени срещи-дискусии на теми като: „Австро-Унгария и Балканите“; „Българските бойни знамена от Освобождението до края на Втората световна война в балкански контекст (1878–1945)“; „Арабистиката в България и на Балканите“ и др.

През 2024 г. учените от звеното участваха в разнообразни медийни прояви, където представиха своята експертна позиция. Шестнадесет учени от ИБЦТ-БАН взеха участие в общо 115 предавания на различни телевизионни канали, радиа, подкасти, вестници и списания. Сред тях са:

БНТ, предаване Туризм.БГ – Анета Михайлова; Radio Bulgaria, предаване „Освобождението на България през обектива на Сатмари“ – Анета Михайлова; ТВ 1 България (и онлайн) предаване „Алтернативата“ – Евлоги Станчев; БНТ, предаване „100% будни“ – Тодор Чобанов (2 пъти), Георги Димов; Подкаст на ОКИ „Красно село“ – Тодор Чобанов (2 пъти); Евронюз България ТВ – Тодор Чобанов (4 пъти); Радио „Фокус“ – Георги Димов; Fakti.bg – Георги Димов; Deutsche Welle (DW.bg) – Евлоги Станчев; Телевизия Евроком, предаване „Честно казано с Люба Кулезич“ – Евлоги Станчев; Видимо и невидимо ТВ, предаване „Балканите“ – Евлоги Станчев (7 пъти), Бисер Банчев, Анета Михайлова; Видимо и невидимо ТВ, предаване „Контрапропаганда“ – Евлоги Станчев; БНТ, предаване „Денят започва“ – Тодор Чобанов (3 пъти); БНТ, предаване „Светът и ние“ – Мариян Карагьозов (2); България Он Еър ТВ – Мариян Карагьозов (4

пъти); България Он Еър ТВ, предаване „България сутрин“ – Тодор Чобанов; НОВА ТВ, предаване „Пресечна точка“ – Тодор Чобанов; Подкаст на „Българска история“ – Тодор Чобанов; България Он Еър ТВ, предаване „Операция История“ – Калин Йорданов, Георги Димов, Тодор Чобанов, Мариян Карагъзов; БТВ, предаване „Специално студио“ – Тодор Чобанов; Подкаст „Многоликата София“ – Тодор Чобанов; Телевизия СКАТ, предаване „Дискусионно студио“, предаване „Извън шаблон“, предаване „Гледна точка“ – Евлоги Станчев; OffNews подкаст – Владислав Иванов; подкаст „Контракоментар с Асен Генов“ – Евлоги Станчев; ТВ1, предаване „Демокрацията с Марио Гаврилов“ – Евлоги Станчев; НР – Програма „Христо Ботев“, предаване „Нашият ден“ – Евлоги Станчев, Валерия Фол (2 пъти); радио „Фокус“ – Георги Димов, Евлоги Станчев; БНР, предаване „Нощен Хоризонт“ – Тодор Чобанов, Весела Атанасова; предаване „За думите (1001 защо)“ – Ефир „Знание“ на програма „Христо Ботев“ – Лора Тасева (3 пъти); Програма „Христо Ботев“, предаване „Премълчаната история“ – Владислав Иванов, Калин Йорданов, предаване „Какво се случва“ – Добринка Парушева; БНР Програма „Хоризонт“ – Тодор Чобанов; БНР, радио „България“ – Юра Константинова; подкаст „Да поговорим за Балканите“ – Самуил Камбуров (3), Васил Караджов (3), Стела Стефанова, Александра Миланова; UDC-TV, предаване Higher Education Today – Александра Миланова и др.

Представянията на новоизлезли монографии и сборници на учени от ИБЦТ–БАН през 2024 г. събраха многобройна публика. Сред тези събития могат да се открият:

– Представянето на изданието *Impact et réception de la culture française dans les Balkans (XIXe – XXe siècles)* / Френската култура на Балканите (XIX – XX в.) – взаимовръзки и рецепция, съст. проф. Рая Заимова.

– Представяне на колективната монография „Западната експанзия на Балканите: Военно-монашески ордени и италианските морски републики XII–XV в.“ в зала № 1 на СУ „Св. Климент Охридски“ пред Асоциацията на византинистите и медиевистите в България.

– Представяне на сборника „Египетските култове край Черно море“ в София, Античен комплекс Сердика на 9 юли 2024 г.

– Представяне на сборника „125 години Българска телеграфна агенция. Истинските новини. Събития от архивите 1898 – 2023“ в зала „Максим“ на БТА на 8 октомври 2024 г., проф. Румяна Прешленова.

На публична церемония на 23 януари 2024 г. в Централния военен клуб – София Военноисторическата комисия връчи своите годишни награди за 2023 г. Заместник-председателят на Военноисторическата комисия Иван Сапунджиев връчи на доц. д-р Марияна Стамова от ИБЦТ-БАН награда за изследване на балканската военна история и сближаване на държавите и народите от региона.

1.4. Взаимоотношения с други институции

Сътрудничеството с различни научни и обществени институции в страната е важна и неделима част от работата на ИБЦТ-БАН. През 2024 г. продължиха съвместните дейности с дългогодишни партньори на звеното и бе установено сътрудничество с нови.

През изминалата година под различни форми бе реализирано и сътрудничество с български университети и научни институти, сред които СУ „Св. Климент Охридски“; ВТУ „Св. Кирил и Методий“; ПУ „Паисий Хилендарски“; ЮЗУ „Неофит Рилски“; Нов български университет (НБУ); Университет по библиотекознание и информационни технологии (УниБИТ); Държавен културен институт към Министъра на външните работи на Република България; МОН – Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“; Военна академия „Георги С. Раковски“.

Особено интензивно през изминалата година бе взаимодействието на ИБЦТ-БАН с регионалните музеи в страната, като под различни форми бе осъществена съвместна дейност с Регионален исторически музей (РИМ)–Монтана, РИМ–София, РИМ–Сливен, РИМ–Силистра, РИМ–Сандански, Регионален етнографски музей на открито (РЕМО)–„Етър“ Габрово, Музей за историята на град Мелник, Археологически музей–Сандански, РИМ–Пловдив, РИМ–Стара Загора, РИМ–Белоградчик, Исторически музей–Самоков, Регионален археологически музей–Пловдив, Исторически музей–Петрич.

През изминалата година чл.-кор. проф. д.и.н. Александър Костов беше удостоен с Почетния знак на община Монтана. Най-високото отличие на общината му бе връчено на празника на града – Свети Дух, по силата на решение на Общински съвет – Монтана. Номинацията на проф. Костов получи единодушната подкрепа на всичките 33-ма съветници – красноречиво свидетелство, че приносът му е високо оценен от местната общност. С почетните отличия на община Монтана се удостояват личности и институции с изключителни заслуги към града. Освен впечатляващите академични постижения на проф. Костов, основание за наградата е и иницираното от него сътрудничество на местната власт и културни институции с ИБЦТ-БАН, чийто директор беше той през 2010–2018 г. В резултат на партньорството в Монтана бяха проведени многобройни събития – конференции, семинари, лекции. Под научното ръководство на чл.-кор. проф. Ал. Костов са публикувани 4 сборника, посветени на миналото и настоящето на Българския северозапад. Сред тях е и специалното издание, посветено на 130-годишнината от обявяването на градския статут на Монтана. Под печат е петото издание от поредицата. На 25 юни 2024 г. в рамките на честванията по повод празника на гр. Монтана – Свети Дух под ръководството на чл.-кор. проф. Александър Костов бе проведена научна конференция „Българският Северозапад в научните изследвания и художествената литература”.

ИБЦТ-БАН продължи и през 2024 г. традиционното сътрудничество с неправителствени научни и обществени организации с национално и международно значение като Фондация „Фридрих Еберт“, Център за изследване на конфликтите, Сдружение „Българска история“, Съюз на учените в България, Фондация „Колективът“ и др.

1.5. Общонационални и оперативни дейности, обслужващи държавата

През изминалата година петима учени от звеното са изготвили седем експертизи, едно становище за Национален Фонд „Култура“, една консултация за Посолството на Франция и Френския институт в България и една концепция за представяне на изложба за Посолството на Република България в Мексико.

2. Резултати от научноизследователската дейност през 2024 г.

Монографии на учени от ИБЦТ–БАН, издадени през 2024 г.

1. Petya Ilieva, *The Late Geometric and Early Archaic North-Eastern Aegean. Through the emergence, distribution and consumption of “G 2-3 Ware”*. Walter de Gruyter, 2024, ISBN: 978-3-11-128993-9.
2. Адриана Сърбова, *Архитектурни диалози. Тракийските култови сгради в контекста на съвременни сакрални пространства*. ИБЦТ–БАН, 2024, ISBN: 978-619-7179-47-7.
3. Адриана Сърбова, *Морфология на тракийските сакрални пространства под могилен насип*. ИБЦТ–БАН, 2024, ISBN: 978-619-7179-48-4.
4. Орлин Събев, Л. Миков, *Триадата орач, рало и чифт волове (културна универсалия от древна Месопотамия до средата на XX век в България)*. София, Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISBN: 978-619-245-381-7.
5. Лора Тасева, Добриела Котова, Екатерина Дикова, Иван Петров, П. Станковска, Г. Митов, *Учителното евангелие на Константин Преславски, Т. 1. Старобългарско-гръцки речник*. Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISBN:978-619-7179-54-5; 978-619-245-490-6 (print); 978-619-7179-55-2; 978-619-245-491-3 (pdf), DOI: <https://doi.org/10.62761/552.UE.v1>.
6. Лора Тасева, Добриела Котова, Екатерина Дикова, Иван Петров, П. Станковска, Г. Митов, *Учителното евангелие на Константин Преславски, Т. 2. Гръцко-старобългарски речник*. Издателство на БАН „Проф. Марин Дринов“, 2024, ISBN: 978-619-7179-56-9; 978-619-245-492-0 (print); 978-619-7179-57-6; 978-619-245-493-7 (pdf);, DOI:<https://doi.org/10.62761/552.UE.v2>.
7. Тодор Чобанов, Андрей Аладжов, *Етюди за древните българи*. Българска история, 2024, ISBN: 9786197688344.

Сборници, издадени от учени от ИБЦТ през 2024 г.

1. Hrvati i bugari. Diplomacija, politika, kultura i znanost/Хървати и българи. Дипломация, политика, култура и наука. Zbornik radova sa znanstvenog skupa povodom 30. obljetnice uspostave diplomatskih odnosa između Republike Bugarske i Republike Hrvatske, ред. Ž. Tomičić, Ant. Balčeva, R. Božilova, Sv. Eldarov, Ant. Gulin, D. Karbić, Z. Ladić, T. Luetić, Ir. Ognjanova, Хърватска академия на науките и изкуствата, ISBN: 978-953-347-533-2.
2. Egyptian Cults on the Black Sea Coast, ред. V. Atanassova, Laurent Bricault. Institute of Balkan Studies with Center of Thracology / Ecole française d'Athènes, ISBN: 978-2-86958-630-7.
3. Christian Networks in the Ottoman Empire: A Transnational History, ред. Yura Konstantinova, Eleonora Naxidou, Central European University Press, ISBN: 978-963-386-775-4.
4. Войната в Украйна и Балканите (2022–2023), ред. Ал. Костов, Б. Банчев, Институт за балканистика с Център по тракология, ISBN: 978-619-7179-52-1.
5. Учителното евангелие на Константин Преславски и южнославянските преводи на хомилетични текстове (IX–XIII в.), ред. Л. Тасева, Ах. Рабус и Ив. Петров, Институт за балканистика с Център по тракология, ISBN: 978-619-7179-50-7.
6. История и култура на Балканите: Чужди влияния, контекстуална адаптация, хибридни явления (Сборник в памет на д-р Саня Велкова-Кожухарова), ред. Л. Миндова, съст. Г. Дончева, Л. Миндова, Институт за балканистика с Център по тракология, ISBN: 978-619-7179-51-4.
7. 125 години Българска телеграфна агенция. Истинските новини. Събития от архивите 1898 – 2023, ред. Румяна Прешленова, Евгения Друмева, Академично издателство „Проф. Марин Дринов“, ISBN: 978-619-245-458-6.

8. Austrian-Bulgarian relations during the Cold War, ред. Al. Kostov, N. Boyadjieva, P. Ruggentaler, Tendril Publishing House, ISBN: 978-619-92218-8-4.

9. Апогеят на Трибалската династия (трибалите и техните съседи през класическата и ранноелинистическата епоха) (SAUS supplements 7), ред. П. Илиева, Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, ISBN: 978-954-07-6047-6.

10. Modern and contemporary culture: Research, heritage protection, socialization, ed. Olha Smolina, Institute of Balkan Studies & Centre of Thracology – Bulgarian Academy of Sciences, 2024, e-ISBN: 978-619-7179-58-3.

През изминалата година учени от ИБЦТ-БАН бяха редактори на следните научни списания:

Etudes balkaniques, гл. ред. Р. Заимова

Балкани, гл. ред. Ал. Костов

The Obscured Balkans, ред. Зл. Герджикова, Ал. Костов, Институт за балканистика с Център по тракология, ISSN: 3033-1331 (online), DOI на броя: 10.62761/OB2024.

Националните и международни проекти, в които ИБЦТ-БАН е водеща организация или партньор, са 38. От споменатите 38 проекта 12 са с бюджетна субсидия, 12 проекта са финансирани от ФНИ, 7 са по двустранни спогодби с чуждестранни академии на науките (ЕБР), 2 международни (извън ЕБР) и 5 са финансирани от други източници, министерства и фондове.

Индивидуално 24 учени от звеното са участвали в 41 проекта на други институции, шестнадесет от които са национални (3 финансирани от ФНИ, 8 от МОН и др.), а 25 са международни.

През 2024 г. успешно продължи работата по следните проекти с външно финансиране, в които ИБЦТ-БАН е базова организация:

– Словното богатство на Учителното евангелие на Константин Преславски: старобългарско-гръцки и гръцко-старобългарски речници индекси, с ръководител проф. д-р Лора Тасева;

– Австрийско-български отношения през време на Студената война, проект на ИБЦТ–БАН и Институт „Лудвиг Болцман“ за изследване на последиците от войните (Грац), с ръководител чл.-кор. проф. дин Александър Костов;

– Разработване на модел за интегрирано дигитално представяне на културното наследство (на примера на област Стара Загора), с ръководител д-р Стела Стефанова;

– Да преминеш през войната: Средновековният военен опит на Балканите и неговото социално отражение, с ръководител д-р Марио Филипов;

– Ages of History/ Епохи на Историята – интегриране на генетичните методи в историческите изследвания, с ръководител д-р Тодор Чобанов;

– Културната дипломатия на Балканите през XX и XXI век: постижения, проблеми, предизвикателства за бъдещето, с ръководител д-р Александра Миланова.

През изминалата 2024 г. бяха одобрени за финансиране общо 11 нови проекта под ръководство на учени от ИБЦТ–БАН. По конкурси на Фонд „Научни изследвания“ са финансирани 5 проекта:

– „Балканите и глобални предизвикателства след 24 февруари 2022 г.“, с ръководител чл.-кор. проф. дин Александър Костов;

– „Расте, но не старее: семантични и 3D технологии за историята на улиците и сградите в София“, с ръководител д-р Ивайло Начев;

– „Популизъм и миграции: интердисциплинарно изследване на проблема в Европа през XX и XXI век“, с ръководител гл. ас. д-р Ал. Миланова;

– Études Balkaniques, Конкурс „Българска научна периодика – 2025“, с ръководител проф. д.н. Рая Заимова.

– Corpus Animalium Thracisogum: дигитален корпус на фауната в тракийските земи (1000 г. пр. Хр. – 500 г. сл. Хр.), гл. ас. д-р Ели Филипова.

През 2024 г. успешно приключи работата по следните проекти с външно финансиране, в които ИБЦТ–БАН е базова организация:

- Aide à mobilité des chercheurs bulgares pour la conférence internationale Les cultes égyptiens dans les Balkans à l'École française d'Athènes, с ръководител гл. ас. д-р Весела Атанасова;
- Exposition «Les cultes égyptiens sur la côte de la Mer Noire», с ръководител гл. ас. д-р Весела Атанасова;
- Études Balkaniques, Конкурс „Българска научна периодика – 2024“, с ръководител проф. д.н. Рая Заимова
- Разработване на модел за интегрирано дигитално представяне на културното наследство (на примера на област Стара Загора), с ръководител д-р Стела Стефанова.

През 2024 г. бяха проведени 15 конференции, семинари и кръгли маси, на които ИБЦТ–БАН беше организатор или съорганизатор:

1. Международна научна конференция „Обмен и приспособяване: езици и култури в диалог (Балканите от Късната античност до ранната модерност)“, проведена в гр. София на 24–26 януари 2024 г., координатор от звеното: проф. д-р Лора Тасева.
2. Кръгла маса „Древна Тракия и Изтокът“ в памет на д-р Мирослав Издимирски, проведена в гр. София на 22 февруари 2024 г., координатор от звеното: гл. ас. д-р Пламен Петков.
3. Международен научен семинар по проект "Graeco Vulgarica" на Лектората по български език, литература и култура към Атинския държавен университет, финансиран от Национална програма „Неразказаните истории на българите“: Атински студенти посещават Българската академия на науките (една визита върната само 113 години по-късно), проведен в гр. София, ИБЦТ-БАН на 23 април 2024 г., координатор от звеното: проф. д.н. Юра Константинова.
4. Национална конференция с международно участие „Агенти на глобализацията: миграция, търговия и дипломатия на Балканите“, проведена в гр. София на 9 май 2024 г., координатор от звеното: доц. д-р Симеон Симеонов.

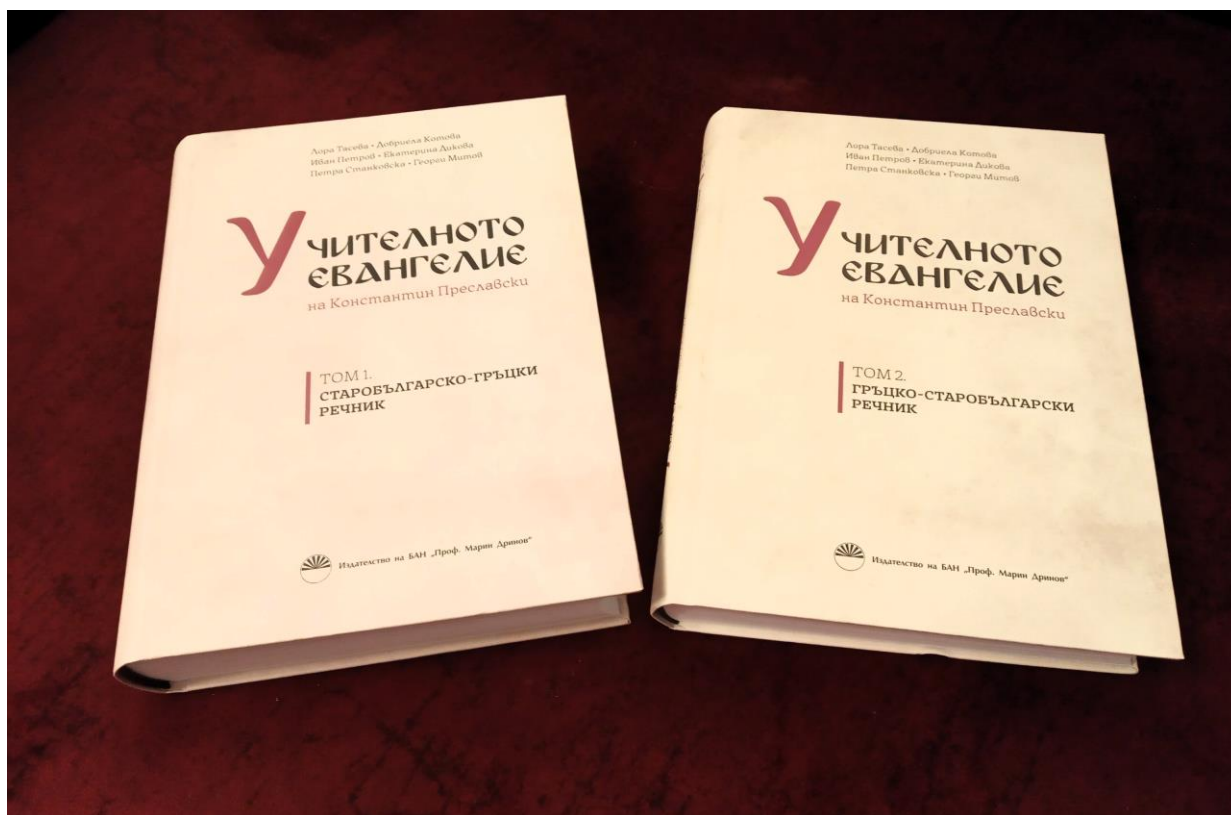
5. Национален научен семинар с международно участие *Spiritual and Cultural Heritage and Ethnic Identity in the Balkans*, проведен в гр. София, в рамките на бюджетен проект „Етнически, религиозни и малцинствени проблеми на Балканите през XX и XXI век“ на ИБЦТ-БАН (2023–2025), на 10 юни 2024 г., координатор от звеното: проф. д-н Надя Бояджиева.
6. Международна конференция *12th joint conference of Bulgarian and North American scholars “Living bridges across time”*, проведена в гр. София от 15 до 17 юни 2024 г., координатор от звеното: чл.-кор. проф. д-н Ал. Костов.
7. Международна конференция „Българо-хърватски диалози. Времена, събития, личности“, проведена в гр. София от 25 до 26 юни 2024 г., координатор от звеното: доц. д-р Антоанета Балчева.
8. Кръгла маса „Владетелският институт на средновековните Балкани“, проведена в гр. София на 2 октомври 2024 г., координатор от звеното: доц. д-р Владислав Иванов.
9. Международна конференция „Континуитет, единство, културно и езиково разнообразие в Югоизточна Европа“, проведена в гр. София на 9 октомври 2024 г., координатор от звеното: проф. д-р Лора Тасева.
10. Международна конференция *Cultural Diplomacy and the Balkans: Achievements and challenges in the present time*, проведена в гр. София на 23 октомври 2024 г., координатор от звеното: гл. ас. д-р Ал. Миланова.
11. Международна конференция *Egyptian Cults in the Balkans*, проведена в гр. Атина, Гърция на 29 – 31 октомври 2024 г., координатор от звеното: гл. ас. д-р Весела Атанасова.
12. Национална конференция с международно участие „Настана голяма бран и погибел“. Военното дело на Балканите през Средновековието“, посветена на 580-годишнината от битката при Варна, проведена в гр. Варна на 11–12 ноември 2024 г., координатор от звеното: гл. ас. д-р Марио Филипov.
13. Кръгла маса „Мир и война по Долния Дунав през Средновековието“, проведена в гр. София на 21 ноември 2024 г., координатор от звеното: доц. д-р Георги Димов.

14. III международна българо-украинска научна конференция: „Културата във време на социални кризи и конфликти“, проведена в гр. София на 21 ноември 2024 г., координатор от звеното: проф. дн Олга Смолина.

15. Кръгла маса с международно участие „Примамливият радикализъм“, проведена в гр. София на 28 – 29 ноември 2024 г., координатор от звеното: чл.-кор. проф. дин Ал. Костов.

2.1. ЕДНО най-значимо научно постижение

На свое заседание, проведено на 21.01.2025 г., НС на ИБЦТ избра за най-значимо научно постижение двата тома на речника към “Учително евангелие” на старобългарския автор Константин Преславски: **Учителното евангелие на Константин Преславски. Т. 1. Старобългарско-гръцки речник**, ред. Л. Тасева, Д. Котова, И. Петров, Е. Дикова, П. Станковска, Г. Митов. София: Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“ / ИБЦТ-БАН, 704 с. ISBN 978-619-7179-54-5; 978-619-245-490-6 (print); 978-619-7179-55-2; 978-619-245-491-3 (pdf); DOI: <https://doi.org/10.62761/552.UE.v1> и **Учителното евангелие на Константин Преславски. Т. 2. Гръцко-старобългарски речник**, ред. Л. Тасева, Д. Котова, И. Петров, Е. Дикова, П. Станковска, Г. Митов. София: Изд. на БАН „Проф. Марин Дринов“ / ИБЦТ-БАН, 544 с. ISBN 978-619-7179-56-9; 978-619-245-492-0 (print); 978-619-7179-57-6; 978-619-245-493-7 (pdf); DOI: <https://doi.org/10.62761/576.UE.v2>.

Двухтомният комплект речници към Учителното евангелие на Константин Преславски (с общ обем 1248 стр.) представя за пръв път словното богатство на най-ранния и обемен преводно-оригинален корпус от поучения, създаден в края на IX в. от бележития ученик на Методий Константин Преславски. В него са включени всички думи от съхранените днес четири пълни славянски преписа и техните гръцки съответствия – както от вече известни в науката византийски извори, така и от новооткрити от екипа текстови успоредици в над 40 катенни ръкописа и в хомилиите на Йоан Златоуст.

Старобългарско-гръцкият речник обхваща всички документирани в преписите пълнозначни и непълнозначни думи (общо 3 806 лексеми в 50 668 словоупотреби). Гръцко-старобългарският речник, съставен въз основа на старобългарско-гръцкия, наброява 3 328 лексеми в 38 774 словоупотреби.

Лексикографската концепция съдържа редица иновативни решения, които позволяват максимално доближаване до първоначалния превод и съдържат ценна текстовокритическа информация: възстановени първични четения; кръстосани препратки между еднакво

възможни варианти от славянските и гръцките източници; маркиране на неточни, свободни или грешни съответствия; означаване на библейските цитати. Добавени са още: старобългарски и гръцки обратен речник; списъци на лични и местни имена; таблици за библейските теми и за използваните гръцки извори по слова; списък с корекции към изданието на старобългарския текст и възстановените първични четения; уточнения и поправки към авторството на редица от текстовете; два списъка на известни и новоидентифицирани библейски цитати в каноничния ред и по слова.

Както в съдържателно, така и в методологическо отношение двутомникът е съществен принос не само към старобългарската лексикография, но и към рецепцията на патристичните текстове сред балканските славяни. Той е важна крачка в изучаването на най-ранния етап от българския книжовен език, и особено на формирането на неговия речников и терминологичен инвентар и ролята на византийския гръцки в него.

2.2. ЕДНО най-значимо научно-приложно постижение

На свое заседание, проведено на 21.01.2025 г., НС на ИБЦТ избра за най-значимо научноприложно постижение Международната научна конференция на тема: Egyptian Cults in the Balkans.

Конференцията *Egyptian Cults in the Balkans* се проведе в Атина, Гърция, на 29-31 октомври 2024 г. съвместно от ИБЦТ-БАН и *École française d'Athènes*. Нейни организатори бяха гл. ас. д-р Весела Атанасова и проф. Лоран Брико. Основните цели на събитието бяха да се изследват и представят проблемите, свързани с навлизането и разпространението на египетските култове на Балканите през Античността и по-специално през елинистическата и римската епохи, както и египтянизирането на култовите и религиозните практики в тези земи, но вече в рамките на Римската империя. Тематиката определи разделянето на представените доклади в четири основни секции: *The Balkans and Egypt*, касаеща очертаването на историческите връзки между Египет и Балканите; *From Delos to the Balkans*, посветена на проблемите на разпространението на египетските култове на Балканите като цяло; *Southern Balkans*, касаеща проблемите на навлизането и египтянизирането на култовете в южните Балкани; *Central & Northern Balkans*, отнасяща се съответно към проблемите на навлизането и египтянизирането на култовете в средните и северни Балкани. Официални езици на конференцията бяха английски и френски език.

Представени бяха 28 доклада на учени от университети и научни институции и музеи от България, Гърция, Франция, Северна Македония, Турция, Германия, Белгия, Хърватия, Сърбия, Румъния и Австрия. Разнообразието от участници позволи представянето не само на най-новите академични постижения и тенденции в областта на теоретичната разработка на проблематиката, но и на нови, непубликувани материали, които да обогатят базата на изследване. Значимостта на представените разработки доведе до решението на редакционната колегия на престижната научна поредица *Bibliotheca Isiaca* да предложи публикуването като отделен том в рамките на тази поредица.

3. Международно научно сътрудничество на звеното

Международното сътрудничество на ИБЦТ–БАН включва изпълнение на проекти по договори и спогодби, участие на отделни изследователи във външни за БАН проекти, както и постигане на договорености за двустранно и многостранно сътрудничество.

През 2024 г. ИБЦТ–БАН е реализирал девет международни проекта с партньори от следните държави: Австрия, Гърция, Румъния, Сърбия, Франция, Хърватия и Япония.

ИБЦТ–БАН продължи международното сътрудничество с научни институции като Université de Lille / UMR 8164 – Histoire, archéologie et littératures des mondes anciens (CNRS, Ulille, MC), Франция; ANR – Agence Nationale de la recherche (France); The Reich Laboratory at Harvard Medical School, United States of America; The Alexander von Humboldt Foundation; Udine University, Italy; Institute for Ethnic and Regional Studies, Словения; Университета за социални и политически науки „Пантион“, Атина; Каподистриев Университет, Атина; Университета на Македония – Солун, Гърция; Университет „Демокрит“, Комотини, Гърция; Археологическа служба, Абдера; The University of Southern Denmark, Дания; Ludwig Boltzmann Institute for Research on the Consequences of War, Грац, Австрия; Центъра за регионални изследвания към Анкарския университет по социални науки, Турция; Хърватската академия за науки и изкуства, Загреб; Института за югоизточноевропейски изследвания, Румънска академия, Букурещ; University of Sao Paulo, Бразилия; Академия за албанистика в Тирана, Албания; ХДАК (Харьковская государственная академия культуры), Украйна; Източноукраински национален

университет „Володимир Дал“; Балканолошкият и Византолошкият институти към Сръбската академия на науките и изкуствата (САНИ), Белград; Унгарската академия на науките – Института по история при изследователския център по хуманитаристика, Будапеща. През 2024 г. бе подписано и ново споразумение за сътрудничество с Graduate School of Foreign Studies at Osaka University, Япония.

Важна част от международното сътрудничество на всяка научна институция е участието на изследователите в чуждестранни научни форуми. През 2024 г. 42 учени от ИБЦТ–БАН са изнесли 96 доклада на 60 конференции и семинари, проведени в следните държави: Австрия, Азербайджан, Албания, Белгия, Босна и Херцеговина, Бразилия, Германия, Гърция, Косово, Италия, Полша, Румъния, Северна Македония, Словакия, САЩ, Сърбия, Турция, Украйна, Унгария, Хърватия.

Осемнадесет учени от звеното са участвали като членове или председатели (общо 25 отговорни длъжности) на 18 организационни и програмни комитети на научни форуми.

Девет учени от ИБЦТ–БАН (проф. д-р Румяна Прешленова, чл.-кор. проф. дин Александър Костов, проф. д-р Лора Тасева, проф. дн Олга Смолина, доц. д-р Антоанета Балчева, проф. д-р Добринка Парушева, проф. д.н. Юра Константинова, д-р Бисер Банчев, доц. д-р Георги Димов) са членове на общо 16 съвета, комисии и други експертни органи извън БАН. Между тях са Национален комитет по балканистика, Управителен съвет на Научно сдружение „Колегиум Германия“, Научен съвет на фондация „Felix Kanitz“, Хумболтов съюз в България, Scientific Committee of the series Publications in the Development of Society and State, Serbia, Експертен съвет за културология и изкуствоведение на Министерството на образованието на Украйна, FCT Portugal – Tenure 1st Edition – Humanities, Комисия за подбор на преподаватели по български език и литература в чуждестранни университети и др.

През 2024 г. в ИБЦТ–БАН са гостували 44 чуждестранни учени: 16 от Хърватия; 8 от Румъния; 6 от Китай; 5 от Турция; 2 от Франция; 1 от Гърция; 1 от Швеция; 1 от Англия; 1 от Кения; 1 от Катар; 1 от Австрия и 1 от Италия.

На 4 юни 2024 г. ИБЦТ–БАН бе домакин на разговор с д-р Азиз Шакир-Таш за преводите му на книгите на прочутите български учени Петър Мутафчиев и Вера Мутафчиева и тяхната рецепция в Република Турция.

На 4 юли 2024 г. делегация на Пекинския университет за чуждестранни изследвания (ПУЧИ), начело с ректора, беше на официално посещение в Института за балканистика с Център по тракология при Българската академия на науките (ИБЦТ–БАН). По време на срещата бяха обсъдени възможностите за научен обмен между двете институции и беше подписан меморандум за сътрудничество.

На 27 ноември 2024 г. делегация на Турското историческо дружество начело с президента на Висшия съвет по култура, езици и история „Ататюрк“ към Министерството на културата и туризма на Република Турция, Н. Пр. Посланик проф. д-р Деря Йорс и председателят на Турското историческо дружество, проф. д-р Юксел Йозген, направи официално посещение на Института за балканистика с Център по тракология при Българската академия на науките (ИБЦТ–БАН). Гостите представиха историята и дейността на най-старото и авторитетно дружество за хуманитарни науки в Република Турция, основано от Кемал Ататюрк. По време на срещата бяха обсъдени възможностите за научен обмен между двете институции и подписването на меморандум за сътрудничество между тях.

4. Участие на звеното в подготовката на специалисти

Един от основните приоритети в програмата за развитие на научния потенциал на ИБЦТ–БАН е привличането на млади и вече утвърдени специалисти в областта на балканистиката. През изминалата година тринадесет докторанти бяха обучавани в докторски програми в следните професионални направления:

По професионално направление 2.2. История и археология:

Стара история и тракология;

Средновековна обща история;

Нова и най-нова обща история;

В професионално направление 2.1. Филология: Балкански литератури и култури.

През изминалата година двама учени от звеното спечелиха конкурс за доцент – Петя Величкова Илиева и Екатерина Дикова. Д-р Ели Филипова спечели конкурс за главен асистент.

През 2024 г. в ИБЦТ–БАН след спечелването на конкурс за обучение в ИБЦТ–БАН бяха зачислени петима нови докторанти. Трима докторанти бяха отчислени с право на защита. Двама докторанти успешно защитиха дисертационните си трудове (д-р Васил Караджов и д-р Ели Филипова).

Благодарение на проекти по програма „Петър Берон и НИЕ“, финансирани от МОН, през 2024 г. по тях работиха доц. д-р Симеон Симеонов с научен ръководител проф. д-р Румяна Прешленова и д-р Надежда Василева с научен ръководител проф. дин Юра Константинова.

Специализант Арина Корзун работи по проект под ръководството на проф. д-р Румяна Прешленова.

През 2024 г. Калоян Константинов, докторант в ИБЦТ–БАН, който изследва отношенията между Балканите и Ислямска република Иран, получи награда за журналистика на международния конкурс Jour-You на церемония в Атина, където присъстваха финалисти от Италия, Албания, Тунис, Египет и Йордания.

Калоян Константинов беше отличен и за представения от него доклад на тема „Влиянието на Иран в Западните Балкани“ по време на Петия интердисциплинарен докторантски форум с международно участие, организиран от Центъра за обучение (ЦО) – БАН и Кариерен център към ЦО-БАН, който се проведе от 16 до 19 април 2024 г. в град Кюстендил.

Академичният състав допринася активно и в други форми на обучение, изградени на принципа на активно партньорство на ИБЦТ–БАН с университети и хуманитарни институти на БАН. Това са различни магистърски и бакалавърски програми, общо 53 на брой, в които през 2024 г. са преподавали учени от ИБЦТ–БАН. Те покриват богата и разнообразна проблематика по теми от Античността до съвременното.

През 2024 г. 6 изследователи от ИБЦТ–БАН са участвали в 8 изпитни комисии за докторанти, магистри и бакалаври в следните институции: Институт за балканистика с Център по тракология „Проф. Ал. Фол“; Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“; Университет по библиотекознание и информационни технологии; Εθνικό και Καλοδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.

През 2024 г. 11 учени от звеното са били членове на 18 научни журита по процедури, като са подготвили 8 рецензии – 4 за ОНС „доктор“, 2 за „доктор на науките“, 1 за „професор“, 1 за „академик“ и 14 становища – 10 за ОНС „доктор“, 2 за „доцент“ и 2 за „доктор на науките“. Академичните институции, в които са проведени процедурите, са: Варненски свободен университет “Черноризец Храбър“, ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, Кирило-Методиевският научен център, Югозападен университет „Неофит Рилски“, Нов български университет, СУ „Св. Климент Охридски“, Университет на Тракия „Демокрит“, Комотини, Гърция, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, ИБЦТ-БАН, Институт за етнология и фолклористика – БАН и БАН.

23 експерти от института са изготвили 99 рецензии (13 публични и 86 анонимни) за книги, статии, студии и проекти за различни институции (научни издания, научни съвети, национални и международни организации и др.).

5. Иновационна дейност на звеното и анализ на нейната ефективност

Изследователите от ИБЦТ–БАН използват иновационни подходи и технологии в изследванията си. През изминалата година продължи работата в рамките на националните инфраструктури ИНФРАМАТ, КЛаДА.БГ, „Създаване на Център за върхови постижения Наследство.БГ“, ННП „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“, както и международните Europeana Network Association и International and Multidisciplinary Network of Scholars Exploring the Dynamics of Borderlands during the Cold War in Europe and Northeast Asia. През изминалата година ИБЦТ–БАН започна работа и по нов проект – Programme Hubert Curien (PHC) “Rila” – L’université Sorbonne Nouvelle–Paris III.

В рамките на Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ на МОН се проведоха:

– Дванадесетата съвместна конференция на български и американски учени „Живи мостове през времето“, посветена на сто и двадесетата годишнина от установяване на дипломатически отношения между САЩ и България, отбелязана през 2023 г.

– Международна интердисциплинарна научна конференция „Българо-хърватски диалози. Времена, събития, личности“, като партньори на събитието бяха Отделението за исторически науки, Институтът за история на хърватската литература, театър и музика към Хърватската академия за науки и изкуства и Посолството на Република Хърватия в България.

– публична лекция на доц. д-р Елеонора Наксиду (гостуващ чуждестранен българист от Тракийски университет „Демокрит“, Комотини, Гърция) на тема „От Охрид до Солун и Атина: Маргаритис Димицас и формирането на националната идеология“

– публична лекция на д-р Паола Грасо от Университета „Ка' Фоскари“ – Венеция (гостуващ млад чуждестранен българист) на тема „Старобългарската версия на Oratio XXXVIII (За Рождество Христово) на Григорий Богослов: история и техника на превода“

През 2024 г. се проведе публична дискусия на проекта „Исторически хамелеони“, на която беше представено понятието “социални маргинали”, част от е-инфраструктурата за българско езиково и културно наследство CLaDA.BG. Проведе се и първата публична дискусия, на която се представи понятието “робство”. На втората публична дискусия на проекта „Исторически хамелеони“ беше представено понятието „патронатни отношения“.

6. Стопанска дейност на звеното

ИБЦТ–БАН не развива стопанска дейност и не отдава под наем помещения и друга материална база.

7. Кратък анализ на финансовото състояние на звеното през 2024 г.

Първоначалният утвърден размер на бюджетната субсидия на ИБЦТ-БАН за 2024 г. съгласно Решение на 59-то заседание на VIII-то Общо Събрание на БАН е 2 600 236 лв. Към 30.09.2024 г. с протокол на IX-то Общо Събрание на БАН, състояло се на 18.11.2024 г., субсидията бе завишена с 501 642 лв., от които са разпределени за доплащане на стипендиите на докторантите, увеличени от 1 000 лв. на 1 227 лв. с ПСМ 293 от 14.08.2024 г. от 01.04.2024 г. – 17 479 лв., за увеличение на възнагражденията на академичния състав, считано от 01.04.2024 г. съгласно ПМС 273 от 05.08.2024 г. – 374 023 лв. за доплащане по К1 и 71 139 лв. за осигурителни вноски. С безналичен трансфер към субсидията на ИБЦТ-БАН към 30.09.2024 г. са добавени и 48 862 лв. за подпомагане на украински учени и 1 183 лв. за плащане на такса смет за 2024 г. Депозирани са искания за увеличение на бюджетната субсидия към 31.12.2024 г. в размер на 40 291 лв., свързани с плащания на защиты, обезщетение по Кодекса на труда и средства за подпомагане на украински учени.

Допълнително, под формата на вътрешни трансфери от БАН, са получени 13 862,40 лв. – възстановени средства за посещение на чуждестранни учени по ЕБР от Румъния и ЕБР от Хърватия и 5 900,79 лв. за публикационна дейност.

Друг източник, от който се формират финансовите средства на ИБЦТ-БАН, са собствените приходи от продажба и абонамент на издания в размер на 8 574 лв., приходи от такси на докторанти 11 333 лв., от които един чуждестранен и един на самостоятелна подготовка.

През 2024 г. в ИБЦТ-БАН са получени трансфери от сключени договори с ФНИ на стойност 805 300 лв., с Община Сандански 15 000 лв., с БАН Администрация – 78 249 лв. по Национална научна програма „Българистика“, с ИИКТ-БАН по проект КЛаДА БГ – 54 200 лв., от ИФХ-БАН по проект ИНФРАМАТ – 27 426 лв. и по договори с Посолството на Франция - 4 690 лв.

През 2024 г. в ИБЦТ-БАН са подписани 3 договора за финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост за изпълнение на инвестиция по С2I2 „Повишаване на иновационния капацитет на БАН в сферата на зелените и цифровите технологии“ от

Плана за възстановяване и устойчивост. Всяка една от инвестициите е на стойност 73 500 лв. със срок на изпълнение до 30.05.2026 г.

Разходите, извършени през 2024 г. в ИБЦТ-БАН, възлизат на 3 878 769 лв. и са разпределени, както следва:

– 2 424 118 лв. са средствата, изразходвани за възнаграждения и осигурителни вноски на служители, назначени по трудови правоотношения;

– 588 536 лв. са средствата, изразходвани за възнаграждения на членове на научни колективи по проекти и програми, за хонорари на членове на научни журита, за обезщетение по Кодекса на труда на пенсионирал се служител, както и за изплатени болнични от работодател;

– 472 228 лв. е сумата на задължителните осигурителни вноски за сметка на работодателя;

– 251 479 лв. са изразходвани за изплащане на разходи за издръжка, като в т.ч. за материали 61 248 лв., за външни услуги 83 504 лв., за вода, електроенергия и топлоенергия 13 100 лв., за командировки в страната и чужбина 72 415 лв., които са основно за участие в различни научни прояви за сметка на сключените договори и действащи проекти;

– 122 252 лв. е сумата, изразходвана за изплащане на стипендии на докторанти;

– 8 258 лв. са средствата, изразходвани за придобиване на дълготрайни материални активи. Закупените ДМА представляват преносими компютри и са придобити със средства от проекти и договори за нуждите на научния колектив.

8. Издателска и информационна дейност на звеното

8.1. Издателска дейност

ИБЦТ-БАН издава следните списания и поредици:

Études balkaniques, Studia Balkanica, Orpheus, Thracia, Studia Thracica, Seminarium Thracium, Thracia Antiqua, Балкани, The Obscured Balkans Journal [Непознатите Балкани].

През 2024 г. бяха публикувани 4 броя от списанието на института *Études balkaniques*, 2 броя на списание „Балкани“ и 1 брой на списанието *The Obscured Balkans Journal*.

Списание *Études balkaniques* (ISSN: 0324-1645) е насочено предимно към чуждата академична общност и популяризиране на изследванията на български и чужди автори в световната наука. Именно тази насоченост е причината списанието да излиза на чужди езици – френски, английски, немски, руски, италиански. Четирите броя за 2024 г. излязоха в рамките на годината и са налични на сайта на СЕЕОЛ и в системата на Scopus. Сред излезлите тази година присъстват следните тематични броеве:

Études balkaniques, № 2, 2024: 60e anniversaire de l'Institut d'Études balkaniques. Броят е посветен на 60-годишнина на Института за балканистика. Публикуваните материали имат историографски характер и представят тематиките, които са залегнали в статиите и студиите през последните десет години.

Études balkaniques, № 3, 2024: част от броя има тематичен характер под заглавие „Българо-хърватски рефлексии“ (съставител Людмила Миндова).

Études balkaniques, № 4, 2024: Броят е посветен на румънския проект *The State-Socialist World Turned Global: Cultural Encounters during the Cold War/ Държавно-социалистическа Румъния в глобален план: културни срещи по време на Студената война* (ред. и съст. Ирина Настасъ-Матей и Катерина Преда).

Сп. Балкани 12, Монархия и/или република, София, ИБЦТ-БАН, ISSN: 1314-4103.

Сп. Балкани 13, Многоликите Балкани, София, ИБЦТ-БАН, ISSN: 1314-4103.

The Obscured Balkans Journal [Непознатите Балкани], бр. I, e-ISSN: 3033-1331.

8.2. Информационна дейност

Както и в предходните години, интернет страницата на ИБЦТ-БАН (<https://www.balkanstudies.bg/>) е основният източник на актуална информация за научната дейност и събитията, организирани от Института. Нейните индивидуални посетители за

2024 г. са били 13 598. През 2024 г. публикациите на интернет страницата на ИБЦТ–БАН са прегледани общо 48 478 пъти.

Очаквано най-многобройни са посещенията от България (70.91%), следвани от САЩ (7.55%), Китай (2.21%), Германия (1.58%) и други държави.

Процентното разпределение по възрастови групи е както следва:

18–24 години: 10.03%

25–34 години: 15.71%

35–44 години: 23.08%

45–54 години: 20.25%

55–64 години: 17.41%

65+ години: 13.52%

ИБЦТ–БАН има 3 103 последователи във Фейсбук.

Публикациите, достигнали до най-много потребители във Фейсбук през 2024 г., са:

Кръгла маса на тема „Мир и война по Долния Дунав през Средновековието“ в чест на 100-годишнината от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова: 17 663.

Кръгла маса на тема „Владетелският институт на средновековните Балкани“ в чест на 100-годишнината от рождението на проф. Василка Тъпкова-Заимова: 4 677.

Публична лекция на д-р Васил Караджов (ИБЦТ–БАН) на тема „Противоречива памет и културно наследство: паметникът Бузлуджа“, част от цикъла ВСЕКИ ВТОРИ ВТОРНИК: 4 112.

Международна конференция на тема „Културната дипломация и Балканите: постижения и предизвикателства в съвременната епоха“: 3 513.

Представяне на изложбата „Древните съкровища на България“ в Нормарку, Финландия: 2 520.

8.3. Библиотечна дейност

Библиотека на Института по балканистика

През 2024 г. в библиотеката са придобити 205 нови библиотечни единици, от които 65 от книгообмен, 83 от дарения, 2 от депозити и 55 са предоставени от БАН академични издания.

Общият брой на библиотечните единици е 30 275.

Броят на читателите през 2024 г. е намалял с 10 %.

Библиотека на Центъра по тракология „Проф. Александър Фол“

Придобити са 78 нови библиотечни единици, от които 15 от книгообмен, 13 от дарения и 49 са предоставени от БАН академични издания.

Общият на брой библиотечните единици в Центъра по тракология е 7 721.

Броят на читателите през 2024 г. е намалял с 19 %.

В края на 2024 г. ИБЦТ–БАН разполага общо с 37 996 библиотечни единици. В Библиотеката на Института по балканистика са били заети общо 279 библиотечни единици, а в Библиотеката на Центъра по тракология „Проф. Александър Фол“ общо 112 библиотечни единици.

9. Информация за научния съвет на звеното

Списъчен състав на НС на ИБЦТ–БАН, избран от Общото събрание на учените, протокол № 4, т. 1 / 29.11.2022 г.

1. чл.-кор. проф. дин Александър Костов – председател
2. доц. д-р Иво Топалилов – заместник председател
3. проф. дин Бисер Петров
4. проф. дин Валерия Фол

5. проф. д-р Лора Тасева
6. проф. д-р Надя Бояджиева
7. проф. д-р Олга Смолина
8. проф. д-р Орлин Събев
9. проф. д-р Рая Заимова
10. проф. д-р Румяна Прешленова
11. проф. д-р Юра Константинова
12. доц. д-р Антоанета Балчева
13. доц. д-р Владислав Иванов
14. доц. д-р Гергана Дончева
15. доц. д-р Добриела Котова
16. доц. д-р Добринка Парушева
17. доц. д-р Златомира Герджикова
18. доц. д-р Зорка Първанова
19. доц. д-р Ирина Огнянова-Кривошиева
20. доц. д-р Калин Стоев
21. доц. д-р Людмила Миндова
22. доц. д-р Марияна Стамова
23. доц. д-р Росица Градева

10. Копие от Правилника за работа на звеното – посочва се линк към сайта:

https://balkanstudies.bg/images/Правилник_ИБЦТ-16.05.2023.pdf